

Козич І.В.  
старший викладач кафедри кримінального права Прикарпатського  
національного університету імені Василя Стефаника

## Рівні та площини кримінально-правової політики

За влучним висловом Л.І.Беляєвої, кримінально-правова політика є багаторівневим та багатоаспектним явищем [1, с.18].

Г.М.Міньковський вважав, що політика протидії злочинності існує на трьох рівнях: концептуальному, законодавчому і правозастосовчому [2, с. 17-19]. П.Л.Фріс продовжує запропонований Г.М.Міньковським ряд, і виділяє наступні рівні кримінально-правової політики: доктринальний, програмний, законодавчий, правозастосувальний, правовиконавчий та науковий [3, с. 35]. Л.І.Беляєва виділяє п'ять рівнів кримінально-правової політики: концептуальний, законодавчий, нормативний, управлінський, правозастосовчий. Про різні рівні кримінально-правової політики говорять також С.С.Босхолов, А.А.Митрофанов та ін.

Академічний тлумачний словник української мови визначає термін "рівень" як "ступінь якості, величина і т.п., досягнуті у чому-небудь" [4, с.548]. Інший тлумачний словник української мови, окрім названого значення, визначає рівнем "шар ієрархічної структури" [5]. Виходячи з цього, слід зауважити, що вживаючи термін "рівень кримінально-правової політики", ми неодмінно зіткнемося з проблемами: 1) ступеня якості кожного з вказаних рівнів по відношенню до інших; 2) визначення місця кожного рівня у ієрархічній структурі всіх рівнів вказаної підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю. Звичайно, у цьому випадку не зовсім коректно говорити про кращу якість або більш вагомий досягнення кримінально-правової політики, приміром, на законодавчому рівні, по відношенню до доктринального чи правозастосовчого рівнів, і навпаки. Тому термінологічно термін "рівень" більш підходить до територіального критерію поширення кримінально-правової політики, як-от: кримінально-правова політика на всеукраїнському, регіональному чи локальному рівнях.

А для названих явищ більш влучним видається застосування терміну "площина кримінально-правової політики". Вищезгадані словники під терміном "площина" розуміють "ту чи іншу галузь, сферу; коло яких-небудь явищ, відношень; певний погляд на явища; та чи інша точка зору" [5; 6, с.594].

У контексті запропонованого терміну "площина кримінально-правової політики", в системі кримінально-правової політики слід виділити декілька дотичних явищ і відношень, яких об'єднують однакові суб'єкти та/або подібні форми (джерела) кримінально-правової політики, і які в своїй сукупності будуть складати відповідні площини.

Слід також враховувати, що вказані класифікації не враховують правотлумачувальних актів Конституційного Суду України, а також правороз'яснювальної діяльності Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, передбаченої п.6 ч.2 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [7]. Колишні постанови Пленуму ВСУ з питань застосування законодавства, прийняті до вступу в дію вищезгаданого закону – це не нормативно-правові акти, а різновид офіційних роз'яснень чинного законодавства, які не мають формально обов'язкової сили. До речі до сьогодні Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ не визначився з їх статусом. Разом з тим, вони слугували фактичним орієнтиром як для судів, так і для інших суб'єктів та учасників кримінально-правової політики. У них містяться правоположення – концентровані вирази юридичної практики, фактичне застосування яких забезпечується повноваженнями вищої судової інстанції скасовувати рішення судів, які свідчать про неоднакове застосування судами кримінального законодавства.

Виходячи з вищенаведеного, за ознаками подібних суб'єктів та форм слід виділяти наступні **площини кримінально-правової політики**:

- **доктринальна площина** (яка об'єднує виділені П.Л.Фрісом науковий та доктринальний рівні. Суб'єктами у цій площині виступають різноманітні інституції та особи, які володіють спеціальними знаннями і навиками у розробці та формуванні теоретичних положень, аналізують проблеми кримінально-правової політики з точки зору науки; формами — монографії, статті, тези, доповіді тощо);
- **законодавча площина** (об'єднує вищезгадані законодавчий та програмний рівні. Суб'єктами у цій площині виступають певні інституції, наділені конкретними владними чи розпорядчими повноваженнями щодо реалізації тактичних і стратегічних завдань кримінально-правової політики (наприклад, Верховна Рада України при прийнятті змін до Кримінального кодексу України, Конституційний Суд України — в частині прийняття відповідних рішень, що стають частиною закону про кримінальну відповідальність); формами — концепції, програми, закони і т.п.);
- **правозастосовча площина** (суб'єктами являються правоохоронні органи; формами - акти застосування закону про кримінальну відповідальність, приміром, вироки);

- *правороз'яснювальна площина* (до суб'єктів входять Конституційний Суд України в частині тлумачення закону про кримінальну відповідальність, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ; формами виступають рішення, постанови тощо. На даний момент найбільшою проблемою є статус Постанов Пленуму Верховного Суду, які були прийняті до передачі відповідних повноважень Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ).

Стосовно виділеного П.Л.Фрісом правовиконавчого рівня кримінально-правової політики, то слід зауважити, що на цьому рівні відсутні суб'єкти; наявні тільки учасники політики - особи, які виступають у якості кінцевого адресата кримінально-правової політики. У зв'язку з цим виділення правовиконавчої площини політики в сфері боротьби зі злочинністю (чи її підсистеми - кримінально-правової політики) не видається доцільним.

### Література

1. Беляева Л.И. Уголовная политика и ее реализация органами внутренних дел. - М., 2003.
2. Миньковский Г. М. Политология борьбы с преступностью (вместо предисловия) // Исмаилов И. А. Преступность и уголовная политика (актуальные проблемы борьбы с преступностью).- Азейбаджанское государственное издательство, 1990.- 305 с.
3. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України / дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 [Електронний ресурс] / П.Л. Фріс; Нац. акад. внутр. справ України. - К., 2005. - 439 с.
4. Академічний тлумачний словник української мови. В 11 т. - К., 1970-1980. - Т.8. - 713 с.
5. Тлумачний словник української мови // Електронний ресурс. [Режим доступу: <http://uktdic.appspot.com/?q=рівень>]
6. Академічний тлумачний словник української мови. В 11 т. - К., 1970-1980. - Т.6. - 917 с.
7. Закон України "Про судоустрій та статус суддів" від 7 липня 2010 року // Офіційний вісник України від 30.07.2010 - 2010 р., / № 55/1 /, стор. 7, стаття 1900, код акту 52172/2010.